

RESSURSIÕHUSUS JA RINGMAJANDUS

Varasemate ja praeguste ressursikasutustavade tagajärjeks on suur saastatus, keskkonnaseisundi halvenemine ja loodusvarade ammendumine. ELi jäätmepoliitikal on pikk ajalugu ja tavaliselt on see keskendunud keskkonnahoidlikumale jäätmekäitlusele. Selle suundumuse peaksid ümber pöörama ressursitõhusa Euroopa tegevuskava ja ringmajanduse pakett, mis muudavad ELi majanduse 2050. aastaks säästvaks. Jäätmeid käsitleva nelja uue direktiiviga hiljutises ringmajanduse pakettis kehtestatakse uued jäätmekäitluseesmärgid seoses jäätmetekke vältimise, korduskasutamise, ringlussevõtu ja prügilasse ladestamisega.

ÕIGUSLIK ALUS

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 191–193.

SAAVUTUSED

Kõik tooted pärinevad loodusest. ELi majandus sõltub suuresti loodusvaradest. Praeguste tavade püsimisel jätkub ka loodusvarade ammendumine, nende seisundi halvenemine ja jäätmetekke. Meie praegune ressursikasutus on nii ulatuslik, et see seab ohtu tulevaste põlvkondade – ja arengumaade – võimalused kasutada neile õigusega kuuluvat osa nappidest ressurssidest. Praegu kasutatakse ELis keskmiselt 16 tonni materjale inimese kohta aastas, millest 10 tonni läheb materjalivarusse (infrastruktuur, elamud, kestvuskaubad) ja 6 tonni lahkub majandusest jäätmetena. Ligikaudu kolmandik olmejäätmetest ladestatakse prügilatesse ja vähem kui pool võetakse ringlusse või kompostitakse, kusjuures liikmesriigiti on erinevused väga suured. Loodusvarade mõistlik kasutamine oli üks varasemaid keskkonnamuresid, millele tuginesid esimesed ELi aluslepingud. Seitsmenda keskkonnaalase tegevusprogrammi üks tähtsamaid algatusi on ressursitõhusa Euroopa tegevuskava ([COM\(2011\)0571](#)). Selle üheks peamiseks eesmärgiks on rakendada ELi majanduspotentsiaali nii, et see oleks tootlikum, kasutades vähem ressursse ja liikudes ringmajanduse suunas. Peale selle hõlmab hiljutine ringmajanduse pakett meetmeid, mis aitavad soodustada ELi üleminekut ringmajandusele ulatuslikuma ringlussevõtu ja korduskasutamise kaudu ning lisaks suurendada ülemaailmset konkurentsivõimet, edendada jätkusuutlikku majanduskasvu ja luua uusi töökohti.

A. Ressursitõhusus

Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava on osa strateegia „Euroopa 2020“ ressursitõhususe juhtalgatusest. See toetab üleminekut jätkusuutlikule

majanduskasvule ressursitõhusa, vähese CO₂-heitega majanduse kaudu. Tegevuskavas võetakse arvesse edusamme, mida on saavutatud 2005. aasta loodusvarade säästva kasutamise temaatilise strateegia ([COM\(2005\)0670](#)) ning ELi säästva arengu strateegia valdkonnas, ning sätestatakse raamistik edasiste meetmete väljatöötamiseks ja rakendamiseks. Selles on välja toodud ka 2050. aastaks vajalikud struktuurilised ja tehnoloogilised muudatused, sh eesmärgid, mis tuleb saavutada 2020. aastaks. Tegevuskavas esitatakse võimalused, kuidas tõsta ressursitootlikkust ning kaotada majanduskasvu ja ressursside kasutamise ja selle keskkonnamõju vaheline seos.

B. Jäätmekäitlus ja jäätmetekke vältimine

Jäätmete raamdirektiiv ([2008/98/EÜ](#)) tugines jäätmetekke vältimise ja jäätmete ringlussevõtu temaatilisele strateegiale ([COM\(2005\)0666](#)) ning sellega tunnustati kehtetuks varasem jäätmete raamdirektiiv (75/442/EMÜ, kodifitseeritud kujul 2006/12/EÜ), ohtlike jäätmete direktiiv (91/689/EMÜ) ja õlijäätmete direktiiv (75/439/EMÜ). Direktiivi eesmärk oli reformida ja lihtsustada ELi jäätmepoliitikat uue raamistiku kehtestamise ja uute, jäätmetekke vältimisele suunatud eesmärkide seadmisega. Selles sätestati jäätmekäitluse valdkonna peamised põhimõtted ja mõisted, sh määratleti jäätmed, ringlussevõtt ja taaskasutamine.

Varasemas jäätmesaadetiste määruses ((EÜ) nr [1013/2006](#)) sätestati eeskirjad jäätmete veo kohta nii ELis kui ka ELi liikmesriikide ja kolmandate riikide vahel konkreetse eesmärgiga parandada keskkonnakaitset. See hõlmas sisuliselt igat liiki jäätmete (v.a radioaktiivsed ained) vedamist maanteedel ja raudteel ning laevade ja lennukitega. Eelkõige keelati ohtlike jäätmete eksport väljapoole OECD riike ja jäätmete eksport kõrvaldamiseks väljaspool ELi / Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni liikmesriike. Ebaseaduslik jäätmete vedu on aga jätkuvalt tõsine probleem. Uue määrusega ((EL) nr [660/2014](#)), millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1013/2006, soovitakse seetõttu tagada jäätmesaadetiste määruse ühtlasem rakendamine. Määrusega on tugevdatud olemasolevate õigusaktide sätteid kontrolli kohta ning kehtestatud riiklikele inspekteerimistele ja kavandamisele rangemad nõuded.

C. Tootmis- ja jäätmevoospetsiifilised õigusaktid

Direktiivi [2000/53/EÜ](#) eesmärk oli vähendada romusõidukitest ja nende osadest tekkivaid jäätmeid näiteks taas- ja korduskasutamise määra suurendamisega 95%ni aastaks 2015 ning korduskasutamise ja ringlussevõtu määra suurendamisega vähemalt 85%ni. Lisaks õhutas see tootjaid ja importijaid piirama ohtlike ainete kasutamist ning rohkem kasutama ringlusse võetud materjale. Rakendamisaruandest ([COM\(2009\)0635](#)) nähtus, et romusõidukite direktiivi jõustamisega on paljudes liikmesriikides olnud raskusi, mida on põhjustanud näiteks registrist kustutatud sõidukite ja registreeritud romusõidukite arvude mittevastavused ning ebaseaduslik väljavedu arengumaadesse.

Laevade ringlussevõtu määrus ((EL) nr [1257/2013](#)) jõustus 30. detsembril 2013. Selle peamine eesmärk oli ELi laevade ringlussevõttust ja käitlemisest põhjustatud õnnetuste, vigastuste ning inimeste tervisele ja keskkonnale kaasneva muu kahju ärahoidmine, vähendamine ja kaotamine ning eelkõige laevade ringlussevõttust tekkivate ohtlike

jäätmete keskkonnahoidliku käitlemise tagamine. Määrusega kehtestati mitmed nõuded ELi laevadele, ELi laevaomanikele, ELi laevade ringlussevõtu kohtadele ja asjaomastele pädevatele asutustele või administratsioonidele.

[Direktiiviga 2008/34/EÜ](#) muudetud direktiivi 2002/96/EÜ eesmärk oli kaitsta pinnast, vett ja õhku elektri- ja elektroonikaseadmete romude koguste vähendamise ja nende parema kõrvaldamise teel. Elektroonikaromude direktiiviga samaaegselt vastu võetud direktiivi 2002/95/EÜ (teatavate ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes) eesmärk oli kaitsta keskkonda ja inimeste tervist, piirates nimetatud seadmetes plii, elavhõbeda, kaadmiumi, kroomi ja broomitud leegiaeglustite kasutamist. Elektroonikaromude direktiivi ja ohtlike ainete kasutamise piiramise direktiivi rakendamine liikmesriikides osutus raskeks – koguda ja nõuetekohaselt käidelda suudeti vaid kolmandik elektroonikaromudest. Pärast pikka õigusloomeprotsessi võeti 2012. aastal vastu uuesti sõnastatud elektroonikaromude direktiiv ([2012/19/EL](#)) ning ohtlike ainete kasutamise piiramise direktiiv ([2012/18/EL](#)). Nende kahe direktiiviga nõuti, et liikmesriigid suurendaksid elektroonikaromude kogumist ja võimaldaksid tarbijatel tagastada seadmeid igasse väikseid elektriseadmeid müüvasse kauplusesse, ilma kohustuseta samal ajal uut seadet osta.

Patareisid ja akusid ning patarei- ja akujäätmeid käsitleva direktiivi 2006/66/EÜ eesmärk oli parandada selliste jäätmete käitlemist ja keskkonnatoimet, kehtestades nende kogumise, ringlussevõtu, käitlemise ja kõrvaldamise eeskirjad. Samuti sätestati direktiivis teatavate patareides ja akudes sisalduvate ohtlike ainete (eriti elavhõbeda ja kaadmiumi) piirväärtused. Muutmisdirektiiviga 2013/56/EÜ tühistati erand nõolementidele, mis ei sisalda üle 2 massiprotsendi elavhõbedat.

Vastavalt direktiivile 96/29/Euratom radioaktiivsete ainete ja jäätmete kohta peab iga liikmesriik tegema kohustuslikuks aruandluse toimingute kohta, mille puhul esineb ioniseerivast kiirgusest tulenev oht. Radioaktiivsete jäätmete vedu reguleerivad nõukogu määrus (Euratom) nr 1493/93 ja [nõukogu direktiiv 2006/117/Euratom](#).

[Direktiiv 94/62/EÜ](#) hõlmas kõiki ELis turule lastavaid pakendeid ja kõiki pakendijäätmeid, mida kasutati või mis kõrvaldati tööstuses, kaubanduses, asutustes, kauplustes, teeninduses, kodumajapidamistes või mujal. Muutmisdirektiivis 2004/12/EÜ selgitati pakendi mõistet ja kehtestati seda piiritlevad kriteeriumid. 29. aprilli 2015. aasta direktiiviga ([EL](#)) [2015/720](#) muudeti direktiivi 94/62/EÜ seoses õhukeste plastkandekottide tarbimise vähendamisega. Sellised kotid jäävad jäätmekäitlusvoogudest lihtsasti kõrvale ning kuhjuvad keskkonnas, eriti mereprügina. Selle direktiivi eesmärk on õhukeste plastkottide tarbimist järsult vähendada, käsitledes kõiki plastkandekotte, mis on õhemad kui 50 mikronit. Erandi võib teha eriti õhukestele kottidele, mis on õhemad kui 15 mikronit ja mida kasutatakse lahtiste toidukaupade (nt puuviljad, köögiviljad ja kala) pakendamiseks, kui see aitab vältida toidu raiskamist.

Kaevandustööstuse jäätmete käitlemist käsitleva direktiivi (kaevandusjäätmete direktiiv ([2006/21/EÜ](#))) eesmärk oli vähendada olulisi keskkonna- ja terviseriske, mis võivad kaasneda kaevandustööstuse praeguste ja varasemate jäätmete mahu ja reostusega.

D. Jäätmekäitlus ja jäätmete kõrvaldamine

Asulareovee puhastamise direktiivi (91/271/EMÜ) järkjärgulise rakendamisega kõigis liikmesriikides on suurenenud kõrvaldamist vajavad reoveesette kogused.

Direktiiviga 96/59/EÜ polüklooritud bifenüülide (PCB) ja polüklooritud terfenüülide (PCT) kohta sooviti ühtlustada liikmesriikide õigusakte, millega reguleeritakse järelevalve all toimuvat PCBde ja PCTde kõrvaldamist, PCBsid sisaldavate seadmete saastest puhastamist või kõrvaldamist ja/või kasutatud PCBde kõrvaldamist, et need lõplikult kasutusest eemaldada. Lisaks hõlmas PCBsid määrus (EÜ) nr 850/2004 püsivate orgaaniliste saasteainete kohta.

Prügilate direktiivi (1999/31/EÜ) eesmärk oli vältida või piirata prügilate kahjulikku mõju keskkonnale, eelkõige pinna- ja põhjaveele, pinnasele, õhule ja inimeste tervisele. Rakendamine ei ole kulgenud täiesti rahuldavalt, kuna kõik liikmesriigid ei ole kõiki direktiivi sätteid oma õigusesse üle võtnud ja endiselt eksisteerib hulk ebaseaduslikke prügilaid.

Jäätmete põletamise direktiivi (2000/76/EÜ) eesmärk oli võimalikult suures ulatuses vältida või vähendada jäätmete põletamisest või koospõletamisest põhjustatud õhu-, vee- ja pinnasereostust. See tunnistati kehtetuks 2010. aasta novembrist ja asendati direktiiviga 2010/75/EL tööstusheidete kohta ja seonduvate direktiividega.

E. Uus ringmajanduse pakett

Komisjon esitas 2015. aasta detsembris ringmajanduse tegevuskava ning neli seadusandlikku ettepanekut järgmiste õigusaktide muutmiseks: a) jäätmete raamdirektiiv, b) prügilate direktiiv, c) pakendite ja pakendijäätmete direktiiv ning d) romusõidukeid, patareisid ja akusid ning patarei- ja akujäätmeid ning elektri- ja elektroonikaseadmete romusid käsitlevad direktiivid. Mõni asjaomane ettepanek tulenes õiguslikest kohustustest vaadata läbi jäätmekäitluse eesmärgid. Jäätmete raamdirektiivi kohaselt tuli komisjonil 2014. aasta lõpuks võtta järgmised meetmed: vaadata läbi 2020. aasta eesmärgid kodumajapidamisjäätmete ning ehitus- ja lammutusjäätmete korduskasutamise ja ringlussevõtu valdkonnas, seada jäätmetekke vältimise eesmärgid aastaks 2020 ning hinnata mitmeid meetmeid, sh laiendatud tootjavastutuse süsteeme. Prügilate direktiivis nähti ette, et komisjon peab selles sätestatud eesmärgid läbi vaatama 2014. aasta juuliks ning pakendidirektiivi 2012. aasta lõpuks.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu vahel peetud institutsioonidevaheliste läbirääkimiste järel 2018. aasta mais vastu võetud neli direktiivi ([\(EL\) 2018/849](#), [\(EL\) 2018/850](#), [\(EL\) 2018/851](#) ja [\(EL\) 2018/852](#)) hõlmasid järgimisi põhielemente:

- ELi ühine eesmärk võtta 2035. aastaks ringlusse 65% olmejäätmeid (2025. aastaks 55% ja 2030. aastaks 60%);
- ELi ühine eesmärk võtta 2030. aastaks ringlusse 70% pakendijäätmeid;
- siduv eesmärk vähendada 2035. aastaks prügilasse ladestamist maksimaalselt 10%ni olmejäätmetest;

- liigiti kogutud jäätmete prügilasse ladestamise keeld ning kohustus koguda biojätmeid liigiti 2023. aastaks ning tekstiile ja kodumajapidamistest pärit ohtlikke jätmeid 2025. aastaks;
- majanduslike vahendite edendamine prügilasse ladestamise ärahoidmiseks;
- lihtsamad ja paremad määratlused ning ringlussevõtu määrade ühtlustatud arvutusmeetodid kogu ELis;
- konkreetsed meetmed, et edendada korduskasutamist ja tööstussümbioosi – muuta ühe tööstusharu kõrvaltoode teise tööstusharu tooraineks;
- kohustuslikud laiendatud tootjavastutuse süsteemid, et tootjad laseksid turule keskkonnahoidlikumaid tooteid ning toetaksid taaskasutamise ja ringlussevõtu kavasad (näiteks pakendite, patareide, elektri- ja elektroonikaseadmete ning romusõidukite puhul).

F. Plast ringmajanduses

Komisjon avaldas 16. jaanuaril 2018 teatise, milles esitatakse strateegia plasti kohta ringmajanduses. Strateegias on välja toodud peamised probleemid, sealhulgas plastijätmete madal korduskasutamise ja ringlussevõtu määr, plasti tootmise ja põletamisega seotud kasvuhoonegaaside heitkogused ning plastijätmed ookeanides. Komisjon teeb ettepaneku, mille kohaselt peaksid 2030. aastaks kõik plastpakendid olema valmistatud nii, et neid on võimalik ringlusse võtta või korduskasutada. Selle eesmärgi saavutamiseks esitatakse strateegias hulk meetmeid, mis keskenduvad neljale valdkonnale: 1) plasti ringlussevõtu majandusliku külje ja kvaliteedi parandamine; 2) plastijätmetega prügistamise vähendamine; 3) investeringute ja innovatsiooni soodustamine plasti väärtusahelas ning 4) üleilmsete meetmete toetamine.

Osana plastistrateegiast – mille raames võideldakse raiskava ja kahjustava plastprügi vastu seadusandlike meetmetega – ning pärast komisjoni 28. mai 2018. aasta ettepanekut saavutasid nõukogu ja Euroopa Parlament 19. detsembril 2018 esialgse kokkuleppe vähendada plastireostust, kehtestades teatavatele ühekordselt kasutatavatele plasttoodetele ranged uued piirangud. ELis keelatatavate toodete hulka kuuluvad plastist söögiriistad (kahvlid, noad, lusikad ja söögipulgad), plastaldrikud ja -kõrred, vahtpolüstüreenist toidu- ja joogimahutid ning plastist vatitikud. Alates 2025. aastast on liikmesriikidel siduv eesmärk, mille kohaselt peab kõigi PET-joogipudelite koostis sisaldama vähemalt 25% ringlussevõetud plasti. 2030. aastaks peab ringlusmaterjali osakaal kõigis plastpudelites olema vähemalt 30%.

EUROOPA PARLAMENDI ROLL

Euroopa Parlament on korduvalt nõudnud ELi majanduskasvu uut tegevuskava, mille keskmes oleks ressursitõhusus ning mis nõuaks radikaalseid muudatusi meie tootmis- ja tarbimisharjumustes. Olulusringipõhine mõtteviis peaks parandama sekundaarsete materjalide kasutust ning looma õiged majanduslikud stiimulid jäätmetekke vältimiseks ja jäätmete korduskasutamiseks.

Kaasseadusandjana arutas parlament ringmajanduse paketti keskkonna-, rahvatervise ja toiduohutuse komisjonis ning esitati 2000 muudatusettepanekut. Parlamendi seisukoht võeti asjaomases komisjonis vastu 24. jaanuaril 2017 ning ilma oluliste muudatusteta ja suure häälteenamusega täiskogu istungil 14. märtsil 2017. Institutsioonidevaheliste läbirääkimiste tulemusel saavutasid parlament ja nõukogu 18. detsembril 2017 esialgse kokkuleppe kõigi nelja seadusandliku ettepaneku küsimuses. Parlament võttis kokkulepitud tekstid vastu 2018. aasta aprilli osaistungjärgul.

Pärast seda, kui komisjon esitas 2018. aasta jaanuaris strateegia plasti kohta ringmajanduses, võttis parlament 2018. aasta septembri osaistungjärgul vastu kõnealust strateegiat käsitleva resolutsiooni. Resolutsioonis nõutakse muu hulgas tungival, et komisjon kaaluks minimaalse ringlusmaterjalisisalduse nõuete kehtestamist konkreetsete ELi turule viidavate plasttoodete kohta. Selles soovitatakse luua ringlussevõetud plasti jaoks tõeline ühtne turg, pakutakse välja meetmeid mereprügi vähendamiseks ning nõutakse 2020. aastaks mikroplasti keelamist kosmeetikas ja puhastusvahendites.

Georgios Amanatidis
04/2019

